

Uitgeschreven presentatie van het gevelkunstwerk 'De Klarhaag: levend Meldert en dood Moorsel, een twistgebied met twijfelgrens'

Kunstenaar: Patrick Van Craenenbroeck

De Inhuuldiging was op zaterdag 6 november 2021 om 15 uur onder ruime belangstelling.

- In het dialect zeggen we: *“De Kleiroug, leiveteg Mellert en doeëd Moeësel.”* Dat betekent dat voor 1977 de Klarhagenaars voor alle officiële aangelegenheden naar het gemeentehuis van Meldert moesten en voor alle geestelijke kwesties naar Moorsel. Er werd al eens gezegd met veel zin voor lachend overdrijven: *“Den berremieëster va Mellert zie men alle zes jour ne kieë met de kiezink en de paster van Moeësel alle jouden ne kieë me Sintje Pieterspennink.”*

Hoe is dat nu toch gekomen? Dat ga ik u vertellen.

- Maar eerst dit: vanwaar komt de naam Klarhaag? Haag heeft twee betekenissen. Haag in de betekenis van grens: omhagen, omheinen, omgrenzen. Beda Regaus (1718 – 1808) spreekt over de Waverhage = de Wavergrens, een bijna rechte lijn van de Kluiskepel tot in Baardegem; ik kom er later op terug. Terhagen in Moorsel vormt de grens met Baardegem en Wieze.

De tweede betekenis is bos. In 1377 werd het Hof ten Rode in de Achterstraat voor het eerst vermeld; ten Rode komt van rooien, hof in gerooid bos. De officiële naam van Den Haag is 's Gravenhage = het bos van de graaf (van Holland).

In Klarhaag heeft haag beide betekenissen: een klaarte in het bos en die bossen waren hier zeer uitgestrekt met de Altruydenbos (nu Truyenbos) en Kloosterbos en tevens grens. Zie de bossen op het kunstwerk.

- Het verhaal situeert zich in 1660 – 1670. Toen was de abdij Affligem, gangmaker van onze streek, in volle glorie met prachtige abdijgebouwen en een abdijkerk met twee abdijkerktorens met daarrond veel hop en bos. Zie bovenaan de abdij naar een kopergravure van Sanderus uit 1656; dit was na de bloeiende periode van proost Benedictus van Haefden (+1648). Jullie horen het goed: proost, want de titelvoerende abt was in die tijd de aartsbisschop van Mechelen.

- Jammer genoeg was er in die tijd een hevige pestperiode in de streek. De pest in de Zuidelijke Nederlanden van 1349 tot 1351 werd pas in de 17de eeuw omschreven als 'De Zwarte Dood'. In Vlaanderen sprak men van de '*haestighe ziekte*' of van de '*gadoot*' (ga = gauw = vlug). Eens besmet had men ongeveer 50% kans om te overleven; 1/5 van de bevolking ging eraan dood, soms hele families. Van de 14de eeuw tot de 18de eeuw waren er verschillende pestperiodes, zo ook in 1660 – 1670.

Rechts van de twijfelgrens onderaan zie je de pestdokter of snaveldokter geïnspireerd op 'Doctor Schnabel uit Rome 1656'. De pestmeesters uit die tijd dachten zich te verweren tegen de pest door zich te hullen in een lang gewaad, grote leren handschoenen, lange leren laarzen, een snavelmasker gevuld met kruiden en specerijen om de stank tegen te gaan en de lucht te zuiveren omdat men dacht dat de pest werd verspreid via de lucht. Om de zieke aan te raken, waren ze gewapend met een stok. Te vergelijken met de verpleegkundigen die zich beschermen tegen covid-19.

- Links zie je de Sint-Rochuskapel voor het eerst vernoemd in 1550 bij de verbouwing en op tweede paasdag ingehuldigd door abt Charles de Croÿ, bouwheer van het kasteel op het Hof te Moortere in Meldert en het Waterkasteel in Moorsel; het was één van zijn laatste activiteiten in de streek, want in november ging hij zich vestigen in de abdij Saint-Ghislain. In die tijd was de kapel nog toegewijd aan O.L.Vrouw ter Nood. Pas in de pestperiode van 1660 – 1670 werd de kapel toegewijd aan Sint-Rochus, een pestheilige en tevens één van de zes hopheiligen; van de hopheiligen is de Heilige Arnoldus, ook patroon van de bierbrouwers, mijn favoriet; hun beider feestdag is op 16 augustus. Het beeld dateert ook uit die tijd; het chronogram eronder '*Qui peste infecti venite ad Rochum*' vermeldt 1719. Zie de Latijnse zin onderaan de Sint-Rochuskapel. Zie ook het getraliede raam rechts in de kapel zonder ruit vanwaar men van buitenaf de diensten kon volgen, een voorbeeld van fysiek afstand houden in die tijd.

Sint-Rochus is ook de patroon van de honden en hun eigenaars. Nog altijd worden de honden en hun eigenaars gezegend na '*Kapellekenhoogmis*' de zondag na 15 augustus. In de jaren 80 van vorige eeuw hadden er hondententoonstellingen en hondenkeuringen plaats met internationale allure. Zie de honden aan de kapel.

- Centraal de belangrijkste protagonist: de pastoor van Meldert, de hoofdrolspeler in alle verhalen. Hoe komt het toch dat het grootste deel van de Klarhaag naar Moorsel naar de kerk gaat?

Al eeuwen wordt verteld dat de Pastoor van Meldert in die pestperiode weigerde om aan de inwoners van de Klarhaag de laatste sacramenten toe te dienen of in zijn kerk te laten. Anderen zeggen dan weer dat de pastoor niet weigerde, maar dat hij het vele 'werk' dat deze vreselijke ziekte met zich meebracht in Meldert niet meer de baas kon en zo niet meer in de Klarhaag geraakte dat verder gelegen was. Sommigen beweren dat de Meldertse pastoor niet durfde te komen om zelf niet het slachtoffer te worden van die vreselijke ziekte. Was de Klarhaagse besmetting dan besmettelijker dan de Meldertse? Moeilijk aan te nemen...

Hoe dan ook, de pastoor van Moorsel zou zich over de zieke en dode Klarhagenaars ontfermd hebben, waarna de mensen uit deze wijk uit dankbaarheid naar de kerk van Moorsel zijn blijven gaan, zo zegt men.

Een andere uitleg is dat er op de scheiding van de Klarhaag met Kokerij een langdurige overstroming was geweest *beneden den Cleerhaghenbergh* waardoor de pastoor van Meldert niet meer bij zijn parochianen uit de Klarhaag kon komen. De inwoners gingen dan maar hun zondagse plicht in Moorsel vervullen. Na het wegtrekken van het water bleven de inwoners naar Moorsel gaan omdat ze het dan toch al gewend waren.

Het is wel zo dat de benedenkant van Kokerij grenzend aan de *Cleerhaghenberg*, Nezzensberg zoals we nu zeggen, regelmatig onder water stond door het overstromen van

de Zwitjensbeek, de Oliemeersbeek en de Molenbeek. Maar waarom behoren Nezzenshof, hogerop *de Cleerhaghenberg* gelegen, en de Primushoeve, nu hoeve Van Langenhove vroeger Van Brempt, bovenop de berg gelegen, dan toch nog bij de parochie Meldert?

Je ziet in het bas-reliëf de pastoor in het water staan zijn rug gekeerd naar de Klaarhaag en Moorsel. De Blijde Boodschap, de bijbel in zijn hand, brengt hij alleen aan de mensen van Meldert. Je ziet de mensen uit de Klaarhaag naar Moorsel naar de kerk gaan, over de grens.

- Wie was nu die pastoor?

Pastoor Franciscus Robijns was pastoor vanaf 1637 en overleed in 1665, middenin die pestperiode, naar alle waarschijnlijkheid aan de pest.

Pastoor Johannes De Vos volgde hem op in 1665 en overleed reeds twee jaar later in 1667 op 31-jarige leeftijd aan de pest.

Dan duurde het een zevental maanden vooraleer hij opgevolgd werd door Johannes Ardennois die uit Asse-Terheide kwam.

Pastoor Egidius Lemmens van Moorsel daarentegen werd daar pastoor in 1647 en stierf in 1694 op 81-jarige leeftijd; hij was de pestperiode goed doorgekomen.

Het zou wel eens kunnen dan hij zijn Meldertse collega's ter hulp is gekomen, want *'hij onderscheidde zich door vroomheid en liefde tot de naaste, vooral jegens de armen.'* Heeft er zich gaandeweg daarrond een verhaal ontsponnen?

- De cruciale vraag: waren de Klarhagenaars parochianen van Meldert? Kort en krachtig: **NEEN!**

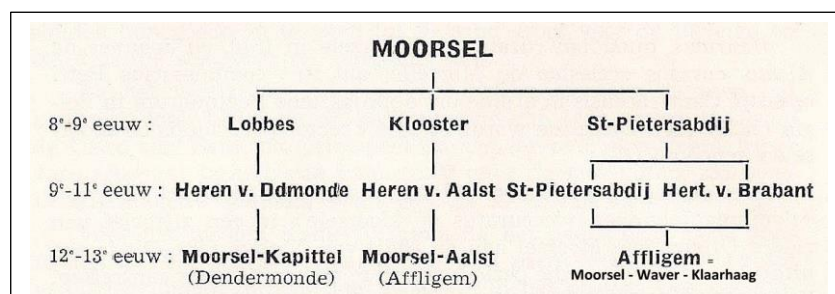
Van oudsher behoorde het grootste deel van de Klaarhaag tot de parochie Moorsel en dat is altijd zo gebleven.

De oorspronkelijke driedelige geestelijke indeling van Moorsel in de 8ste – 9de bestond uit: de abdij van Lobbes, het O.L.Vrouweklooster van Moorsel en de Sint-Pietersabdij van Gent. Deze werden met de tijd ingepalmd door de wereldlijke heren. Zo ontstonden: Moorsel-Kapittel, Moorsel-Land van Aalst en Moorsel-Waver-**Klaarhaag**.

Moorsel-Waver, bezit van Sint-Pieters te Gent, werd aan de nabijgelegen en pas gestichte abdij van Affligem overgemaakt. **Moorsel-Klaarhaag**, bezit van de hertogen van Brabant, werd eveneens aan Affligem overgedragen.

Affligem erfde de Wavertiende van de St-Pietersabdij te Gent en de Klaarhaag van de hertogen van Brabant.

Sinds de 7de eeuw was de parochiekerk van Moorsel de Sint-Salvatorkerk en in de 12de eeuw werd het de Sint-Martinuskerk.

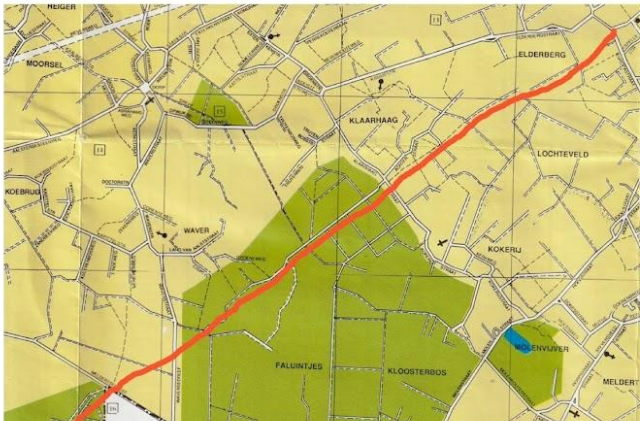

- Deze toestand heeft te maken met een oude grens van het Hertogdom Brabant met het Graafschap Vlaanderen. Beda Regaus spreekt over de Waverhage = de Wavergrens, een bijna rechte lijn vanaan de Kluiskapel tot in Baardegem.

Ook Jan Verbesselt spreekt over die rechte lijn en op de kaart van Sanderus (1658) is deze goed te zien. Deze lijn gaat door de Truyenbosweg en de Achterstraat en volgt nog bestaande voetwegen.

Foto: kaart van Sanderus en fragment uit de huidige kaart van Aalst.

- Het schild van het Hertogdom Brabant zie je links en het schild van het Graafschap Vlaanderen rechts. Het schild van het Graafschap Vlaanderen werd ingevoerd in de 12de eeuw door Filips van den Elzas, zoon van Diederik; hij was de broer van Loretta, in Aalst goed gekend als de echtgenote van Iwein van Aalst; zij lopen beiden als reuzen in het begin van de carnavalstoet.

- De parochiale grens bleef; daar durfde men niet aan raken, maar de politieke grenzen verschoven. Op oude kaarten zien we de verschuivingen in de Affligemdreef

het best; zo ligt de grens soms aan de huidige Waverstraat, soms aan de Oudenhouwweg = de weg door de parking van 'De Oude Snas' en soms nog verder naar Affligem toe aan de Geerbeek en de Meersbeek.

Op de kaart van Ferraris +/- 1775 lees je op die plaats 'terrain contesté'.

- Op het kunstwerk wordt die twijfelgrens met betwistingen met of zonder oorlogen aangeduid met een brede en diepe lijn. Tot 1796 behoorden Baardgem en Meldert tot het Hertogdom Brabant.

- De afbakening van de parochiale grenzen kunnen we ook bepalen door te kijken tot waar de tiendepeningen van de pastoors werden geïnd door de tiendepachter van de pastoors. Zo lezen we bij Beda Regaus in 'Bona et Jura' uit 1603, dus een hele tijd voor de genoemde pestperiode, dat de tiendeafbakening tussen de tiende van Affligem, de Meldertkant, en de

tiende van Moorsel, **de hofstede van Jan Beeckman** is. En waar ligt die hofstede? Hier schuin rechtover. Een dochter van de Beeckmans huwde met Jan Goeman; vandaar dat men ook spreekt van Goemanshof.

Een zoon van Jan Goeman, Maurus Goeman, had ook een zoon, Jan, genoemd naar zijn grootvader en die Jan Goeman was in 1765 '*schepen van de Vrijheerlijkheid Moorsel, Gevergem en Wieze Kapittel*'. Een dochter van Maurus, Anna Catharina, gedoopt op 15.04.1725 te Moorsel, was getrouwd met Judocus Van Den Hende, '*dienenden borghemeester deser vrijheerelijckhede van Moorseele en Gevergem Capittelle*'. Verschillende leden van deze familie werden begraven in de kerk van Moorsel.

In 1938 werd de hofstede gekocht door Clemens Aelbrecht (°1900 - +1959) en Delphine Van Rossem (°1899 - +1987). Na het overlijden van Clemens kwam de hoeve in het bezit

van dochter Mathilde (°1934 - +2012) die huwde met Emiel Boeykens (°1934 - +2020). De hoeve is nog altijd in het bezit van deze familie. Deze hoeve is het eerste huis van de parochie Moorsel.

- Hoe is dat verhaal ontstaan? We kunnen alleen maar gissen. Wellicht is er iets geweest met pastoors en is men beginnen fantaseren en hebben de mensen bij

gebrek aan geschiedkundige kennis er een meer spectaculaire en gedramatiseerde uitleg aan gegeven na tijden van pest en tyfus en tijden van godsdienstvervolging en overstromingen.

Dit kan dan als voorbeeld dienen van hoe onware verhalen de geschiedenis binnensluipen en voor waar worden aanzien. In de 16de eeuw sprak men over een 'vliegmare', een verhaal dat ergens ontstond en werd voortverteld en aangedikt, maar totaal onwaar was; Jeroen Olyslagers gebruikt dit woord in zijn boek 'Wildevrouw'.

In onze dagen spreken we dan van 'fake news' en in Trumpiaanse tijden over 'alternatieve feiten' (!).

Het is wel een hardnekkig verhaal, want ook het gemeentebestuur van Meldert refereerde op 24 oktober 1834 aan die gebeurtenissen. Toen zich de vraag stelde wie moest instaan voor de armenzorg in de Klarhaag, vond het zuinige gemeentebestuur van Meldert dat de Klarhagenaars zo een 200 jaar geleden hadden gekozen voor Moorsel en dat Moorsel maar moest zorgen voor de armen in de Klarhaag.

- Hiermee is alles rechtgezet en de pastoor van Meldert na ruim 350 jaar in ere hersteld. Het grootste deel van de Klarhaag behoorde niet tot zijn parochie; het waren zijn parochianen niet.

Dit is nu allemaal voltooid verleden tijd. Ondertussen zijn we vanaf 1977 groot-Aalst geworden en maken we deel uit van één grote hopparochie Sint-Benedictus. De vraag is: zijn we daar nu gelukkiger mee geworden?

- Het Klarhaagverhaal blijft echter een mooi verhaal, goed genoeg om nog eens aan herinnerd te worden.

Arnold Van de Perre
11.11.2021